

ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

ТОММА Р.П., кандидат юридичних наук

ВАРИВОДА В.І.,

кандидат юридичних наук, доцент

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 336.22 : 351.72

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Проаналізовано стан протидії корупції в діяльності державної податкової служби України. Досліджено концептуальні підходи до розуміння поняття корупції, а також стан протидії корупційним проявам у діяльності органів державної податкової служби.

я ц 4 я ц : корупція, феномен корупції, органи державної податкової служби.

Анализируется состояние противодействия коррупции в деятельности государственной налоговой службы Украины. Исследуются концептуальные подходы к определению понятия коррупции, а также состояние противодействия коррупционным проявлениям в деятельности органов государственной налоговой службы.

я ц 4 я ц : коррупция, феномен коррупции, органы государственной налоговой службы.

In this article essence of corruption is analysed in activity of government tax service of Ukraine. The conceptual going is investigational near understanding of concept of corruption, and also the state of counteraction to the corruption displays at the діяльності organs of government tax service.

Keywords: corruption, the phenomenon of corruption, state tax authorities.

Президент України як гарант Конституції визначив боротьбу з корупцією одним із стратегічних завдань влади. У Програмі економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» зазначено, що високий рівень корупції робить країну менш привабливою для міжнародного капіталу, а це гальмує економічне зростання і заважає виконанню завдань щодо підвищення добробуту українських громадян. Тому одним із перших Указів Президента В. Януковича було утворено Національний антикорупційний комітет, який Президент України очолив особисто; прийнято нові антикорупційні закони («Про засади запобігання і протидії корупції», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»), які були розроблені та внесені Президентом України як першочергові; схвалено Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки; розроблено та прийнято майже усі підзаконні акти з метою якісного впровадження та реалізації нового антикорупційного законодавства [2, ст. 20; 9, ст. 1].

Одним із важливих кроків на шляху подолання корупції в Україні стало прийняття 1 липня 2011 р. Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», що спрямований на створення дієвого антикорупційного законодавства України. Документ підготовлений з урахуванням пропозицій Групи країн проти корупції Ради Європи, зауважень Конституційного Суду України, експертів та представників громадськості.

Нове антикорупційне законодавство визначає основні засади запобігання і протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин, відшкодування завданої внаслідок вчинення корупційних правопорушень шкоди, поновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Також Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» розширено коло корупційних діянь. Серед звичного переліку, який охоплював сприяння у підприємстві з використанням посадового/службового становища, здійснення підприємницької діяльності (безпосередньо або через входження до керівних органів юридичних осіб), відмову в наданні інформації та неправомірне сприяння у тендерних процедурах, з'явилися:

- неправомірне сприяння («протезування») у призначенні особи на посаду (для всіх суб'єктів);

- одержання дарунків/пожертв за рішення/дії/бездіяльність в інтересах дарувальника (у тому числі вчинені іншими особами), а також від підлеглих (для державних службовців та осіб, що отримують заробітну плату з бюджету/надають публічні послуги).

Відповідно до нового законодавства передбачено обмеження щодо роботи звільнених осіб. Після звільнення державного службовця з посади йому забороняється:

- протягом 1 року укладати трудові договори/правочини з особами, що були підконтрольні йому на час перебування його на посаді;

- розголошувати або іншим чином використовувати інформацію, яка стала йому відомою у процесі роботи за посадою на державній службі [1, ст.4].

Окрім того, новим антикорупційним законодавством забороняється всім суб'єктам корупційних діянь (у тому числі посадовим особам юридичних осіб приватного сектору) відмовляти запитувачам у наданні інформації, а так само надавати запитувану інформацію несвоєчасно/недостовірно/не у повному обсязі. Право на такі запити мають всі особи щодо публічної інформації (відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації»), адвокати (відповідно до Закону «Про адвокатуру») тощо.

Корупція (лат. corrumpere – псування, підкуп) – соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення інтересів власних чи третіх осіб, а також інших корупційних порушень, які створюють умови для вчинення корупційних діянь або є приховуванням чи потуранням їм [7, с. 406].

Оскільки у статті розглядається проблема корупції безпосередньо у діяльності працівників органів державної податкової служби (надалі – ДПС), ми, підтримуючи думку Л.В. Гапоненко, пропонуємо таке визначення даного явища: корупція в діяльності органів ДПС України – це діяльність осіб, уповноважених на виконання фіскальної функції держави (службовців державної податкової служби), що полягає у вчиненні протизаконних дій з використанням службового становища на власну користь чи користь інших осіб (платників податків), що принесе їм певні матеріальні блага, пільги і переваги [6, с.3].

З метою попередження та викриття корупційних правопорушень з боку податківців в системі органів державної податкової служби створено Управління внутрішньої безпеки ДПС України.

Основними завданнями служби є:

- попередження, виявлення і розкриття посадових злочинів і корупції з боку працівників податкової служби під час виконання службових обов'язків;

- профілактична робота стосовно недопущення розголошення службової таємниці, втрати спеціальної техніки, зброї, документів строгої звітності та інформації, що зберігається в банках даних податкової служби;

- безпека органів ДПС, її працівників та їх близьких родичів (захист від протиправних дій з боку злочинних елементів і злочинних угруповань).

Виходячи із завдань та правового статусу підрозділів внутрішньої безпеки, працівники служби наділені такими правами та повноваженнями:

- здійснюють розгляд і вирішення звернень громадян, посадових осіб з питань, що входять до їх компетенції, проводять оперативно-розшукову діяльність і дізнання згідно з чинним законодавством;

- здійснюють адміністративне провадження у справах про корупційні діяння та оперативне супроводження процесу розслідування кримінальних справ, порушених стосовно працівників податкової служби іншими правоохоронними органами;

- мають право організувати відомчі перевірки з питань діяльності органів податкової служби та отримувати в кадрових підрозділах необхідні для службової діяльності відомості: знайомитися з особовими справами працівників, з відома відповідних керівників викликати працівників і отримувати від них пояснення;

- можуть безперешкодно знайомитися з матеріалами оперативно-розшукової діяльності,

що не розкривають джерел інформації та іншими документами органів податкової служби, робити з них копії, а в разі потреби навіть вилучати, брати участь у документальних та інших перевірках, які проводяться працівниками податкової служби. За виявленими порушеннями й умовами їх скоєння можуть вносити відповідним керівникам органів податкової служби пропозиції щодо вжиття заходів реагування, які є обов'язковими для розгляду;

- взаємодіють з іншими правоохоронними органами та вживають оперативних заходів реагування захисту працівників податкової служби та їх близьких родичів від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням посадових обов'язків;

- проводять гласні та негласні оперативно-розшукові заходи у порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

- виявляють оперативним та іншим шляхом працівників ДПС, які допускають порушення чинного законодавства, розголошують службову таємницю і ін.;

- документують протиправну діяльність правопорушників з метою притягнення їх до дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності;

- встановлюють наміри окремих осіб і злочинних угруповань з підготовки та скоєння протиправних і провокаційних дій щодо ДПС та її працівників. [8, ст.2].

Таким чином, Управління внутрішньої безпеки є єдиним підрозділом внутрішнього контролю у складі органів податкової служби, яке спеціально у законодавчо визначеному порядку уповноважено здійснювати контроль за діяльністю працівників податкової служби з використанням оперативно-розшукових заходів, а в разі потреби – застосовувати примус.

Метою діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ДПА України залишається попередження, виявлення та розкриття посадових злочинів і корупційних діянь з боку податківців.

Правовою основою діяльності підрозділів внутрішньої безпеки є Конституція України, закони України «Про державну податкову службу України», «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про засади запобігання і протидії корупції», Кримінальний кодекс та новий Кримінальний процесуальний кодекс України, інші законодавчі акти [5, ст. 1].

Відповідно до поставлених Урядом завдань, одним з основних напрямів для Державної податкової адміністрації України є посилення внутрішнього контролю за виконанням вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», профілактика корупційних правопорушень і виявлення злочинів у сфері службової діяльності [1, ст. 23].

Упродовж 2012 р. за матеріалами підрозділів внутрішньої безпеки в органах державної податкової служби за порушення вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» стосовно працівників податкової служби складено 459 адміністративних протоколів (за 2011 р. – 348), за результатами розгляду яких судами притягнуто до адміністративної відповідальності 360 податківців (за 2011 р. – 320). Відповідно до займаних посад до адміністративної відповідальності за порушення вимог Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» притягнуто 20 % податківців керівної ланки [3, ст. 34].

Разом з тим протягом 2012 р. іншими правоохоронними органами стосовно податківців було складено 137 (за 2011 р. – 151) адміністративних протоколів про порушення антикорупційного законодавства: МВС – 26, СБУ – 56, прокуратурою – 55, з яких 58 протоколів складено за матеріалами підрозділів по боротьбі з корупцією в органах ДПС (у 2011 р. – 102).

Протягом 2012 р. за матеріалами підрозділів внутрішньої безпеки в органах ДПС щодо працівників податкової служби та за фактами вчинення злочинів порушено 241 кримінальну справу (за 2006 р. – 246), з яких 13 справ порушено за ознаками злочину, передбаченого ст. 368 (одержання хабара) КК України (за 2011 р. – 21).

Окрім цього, багато уваги в діяльності підрозділу внутрішньої безпеки приділяється профілактиці корупційних правопорушень та вчиненню службових злочинів. На жаль, незважаючи на проведену протягом 2012 р. профілактично-виховну роботу, ще мають місце факти вчинення податківцями службових злочинів.

Зокрема, протягом минулого року силами відділів внутрішньої безпеки виявлено факти вчинення податківцями злочинів, передбачених ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 366 КК України «Службове підроблення» та ст. 368 КК України «Одержання хабара», за якими органами прокуратури порушені кримінальні справи [4, ст.25].

Ефективна діяльність підрозділу внутрішньої безпеки безпосередньо залежить від гро-

мадянської позиції платника податків. Але не завжди платники податків намагаються повідомити до відділу про протиправні дії податківців, що тільки стимулює корупцію. Для покращення взаємодії з громадянами та підприємцями, які потерпають від протиправних діянь окремих працівників податкових органів України, забезпечення оперативного реагування на можливі зловживання податківців, у відділах внутрішньої безпеки при ДПА України у цілодобово працюють «телефони довіри».

Зазначені показники свідчать про значне зниження рівня хабарництва серед працівників державної податкової служби України. У поточному році заходи з протидії корупції плануються з урахуванням аналізу виконання органами державної податкової служби прогнозних показників щодо надходження податків, зборів та інших обов'язкових платежів до державного бюджету, маючи за мету усунення корупційних чинників, які негативно можуть вплинути на виконання таких показників.

Крім того, у межах програми модернізації ДПА України було розпочато реалізацію заходів, спрямованих на підвищення рівня довіри з боку платників податків до органів державної податкової служби України та її працівників, системне вивчення громадської думки з метою посилення профілактики корупційних проявів в органах ДПС України. Дослідження наслідків реалізації даного Плану антикорупційних заходів у 2012 р. дозволить проаналізувати його ефективність і стан дотримання законності у діяльності податкових органів.

Отже, за результатами висвітленого у даній статті матеріалу можемо зробити такі висновки та пропозиції щодо подолання корупції в органах державної податкової служби України:

- необхідно на законодавчому рівні розширити права всіх правоохоронних органів України щодо протидії корупції в органах державної влади;
- необхідно забезпечити системний підхід у реалізації антикорупційних ініціатив, організувати процес збирання та аналізу статистичних даних, іншої інформації про реалізацію заходів щодо запобігання і протидії корупції і оцінки їх ефективності, стимулювати виявлення чинників, що сприяють корупційним проявам, та підготовку пропозицій щодо їх усунення.
- постійно проводити масово-роз'яснювальну роботу серед населення та працівників податкової служби, державних службовців щодо негативних проявів і наслідків корупції, покарання за виявлені корупційні діяння;
- безпосередньо попередження та профілактика (не документування за фактом скоєння) корупційних діянь та інших негативних проявів у діяльності органів державної податкової служби України повинні перебувати під постійним контролем керівництва ДПА України;
- завданням діяльності підрозділів внутрішньої безпеки державної податкової служби залишаються попередження, виявлення та розкриття посадових злочинів і корупції з боку податківців не з метою покарання, а з метою виховання та протидії їх корупційним проявам.

Список використаної літератури:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07 квітня 2011 р. № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.
2. Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з утворенням податкової міліції: Закон України // ВВР України. – 1998. – № 26.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 р. // ВВР УРСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 184-1.
4. Кримінальний Кодекс України. – К., 2012.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651 – VI. – Ст. 24.
6. Гапоненко Л.В. ДПС України // Науковий вісник Нац. ун-ту ДПС України (економіка, право). – 2009. – № 3 (46).
7. Шемшученко Ю.С. Корупція // Великий енциклопедичний словник. – К., 2007.
8. Офіційний сайт державної податкової служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sts.gov.ua.
9. Матеріали до загальнообласного Дня інформування населення «Про стан протидії корупції» Рівненської РДА від 28 лютого 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rv.gov.ua.

Надійшла до редакції 07.12.2012

